

A tettyei sziklatorony

Kalán úr birtoka a városa felett, a Puturluk-patak¹ mentén helyezkedett el, a hírhedt bányaudvar körül, amelyet már az ókori római időkben felnyitottak. Ez a barlang és környezete különösen népszerű volt ezekben az időkben; élt itt minden fajta szerzett, paraszt, úr és szolga. Alább, a völgyben a patak partján gazdag kereskedők éltek és dolgoztak szorgalmasan. Különösen nagy ékessége volt Kalán úr birtokának a mecseki sziklahát, ahol számos márványfehér szikla magasodott a környezete felé. A sziklák üregeiben szemkápráztató tündérek, bosszús óriások és rafinált lidércek laktak az erdő egyéb teremtményei mellett. Az egyik hegydarab egyenesen a város felé magasodott olyannyira, hogy a város elől délidőben még a napot is eltakarta!

Ennek a sziklának a története messze túlhaladta a tájat megformáló római erődökét, a hegy oldalában található réseihez pedig megannyi mítikus monda, népi hiedelem kapcsolódott. A kisgyerekeket e tájékon a bubus, meg a mumus helyett a benne lakozó óriásokkal fenyegették éjszakánként. A Mecsek ormóttan szikláitól egészen a később nagy hírnévre szert tevő Mindenszentek templomáig elért a természetes sziklaóriás.²

Kalán úr erős keze megvédte népét és birtokait minden gyámolatlan ellenségtől – egészen az Úr 1241. esztendejéig. Kalán is részt vett a hatalmas vereséggel záródó muhi csatában, ahol a királlyal együtt csaknem otthagya ő is a fogát. Sokáig a király kíséretében védte az országot, ám amikor a kutyafejű népek a Dunántúlra törtek, sok főúrral együtt a saját birtokára vonult vissza. Azonban miután nem bírt velük, a közeledő fergeteg elől ezen sziklák hatalmas mélyedéseibe menekült, ott húzta meg magát, míg ki nem vonult az átkozott tatár népség az országból. Ami azonban a rejtekhelyéből előbújva fogadta, teljesen megváltoztatta egész lényét és személyiségét. Egész birtokát feldúlták a legapróbb parasztviskóktól a hatalmas molnárműhelyekig. Semmi sem maradt utánuk csak por és hamu – meg a temetetlen holtak. A bővízű patak, amely az életet fakasztotta az egész birtokán, a koromtól ihatatlanná vált, a malmok porig égtek, a magtárak kifosztva, mintha mindent learatott volna az Ördög... Pécs városa is megsínylette a pogányok támadását, de a Mecsek varázslatos kincsei sem úszták meg. Gesztenyeliget³ tarka rengetege elpusztult, szinte teljesen felégették, a testvérgyilkosságot megörökítő Kantavára⁴ elnéptelenedett, s úgy hírlott már soha többé nem találnak fel ide a jótét lelkek. Úgy tűnt, a Mecsek déli lejtője immár sohasem fog olyan lenni, mint hajdanán...

¹ A Puturluk a mai Tettye területét jelenti. A Puturluk-patak a középkori Tettye patakját jelöli.

² Ez a templom a középkori város falain kívül helyezkedett el. Ennek volt köszönhető, hogy a török megszállás ideje alatt a keresztény felekezetek (katolikusok, reformátusok, unitáriusok) ezt a templomot használták. Itt került sor *pécsi disputára* is 1588-ban. Ma a *Tettye utca 14. szám* alatt található.

³ A mai Gesztenyész régies elnevezése.

⁴ A mondát gyakran a 16. századra teszi a szájhagyomány, ami a környék neves rablóvezéréhez, Kanta Pistához köti a vár elnevezését, aki beleszeretett az egyik fosztogatása során elrabolt lányba. A leány visszautasította őt, így, amikor Kanta megtudta, hogy a várba érkező idegennek a leány a jegyese, az embereivel agyonütötte a legényt. Ekkor tudta csak

Egy egész élet ráment, mire ismét benépesítettem ezt a világot... – sóhajtott súlyosat gondolataiba merülve Kalán úr, ahogy ősz hajfürtökkel, ráncos homlokkal nézett szerte az alatta elterülő világra a sziklaorom csúcsáról. Sokat tapasztalt, mindenre számító, éleslátású ember volt, aki tudta, hogy ami egyszer megtörtént, az ismét megtörténhet. Sokan bolondnak nézték, amikor azt a feladatot adta az építészeknek, hogy egy olyan őrtornyot építsenek neki palotájául, aminek teteje az eget súrolja! Bolondnak nézték, nem vették komolyan, azt hitték, hogy a birtokainak pusztulása kikezdte megmaradt elméjét, de Kalán uram határozott és eltökélt ember volt, így véghezvitte akarátát. Olyan tornyot emeltetett, aminek nem lett párja egész Baranyában. Falai piros lámpási⁵ kőből épültek, rajtuk hímes mintával, közöttük sötét fekete rögök helyezkedtek el, amik úgy csillogtak, mint az éjszakai csillagok. Belül pedig szemet vakíttató, ragyogó alabástrommal bélelték ki, mint egy igazi, mesebeli palotát.

Már messziről látni lehetett a Mecseket őriző sziklatornyot; nem volt olyan vándor, aki szájtátva meg nem csodálta volna, amikor a közelébe ért. Kalán úr azért építette ilyen magasra, hogy minden irányból beláthassa a hegy környezetét, hogy messziről értesülést szerezhessen idegen seregek közeledtéről. Most is ennek a toronynak a tetején állt, s a távot vizsgálta. Öreg szemét a mai napig erőltette, hogy mindenkor kiszűrhesse a közeledőket, mert nem szerette a meglepetéseket – mindenre fel akart készülni.

A torony kinézetét csak fokozta, hogy odafent, a tetején egy világlátott karbunkulus követ helyeztet el, amely a néphagyomány szerint hajdan a római császárok koronáját ékesítette. A kő valóságos talizmánként élt a nép szemében, ezért is tette Kalán úr ilyen magasra, elérhetetlen távolságra a kapzsi kezektől. A drágakő vöröses színe éjjel-nappal csillagként ragyogott, utat mutatott a magányos vándoroknak, s nem egy parasztleány álmodta róla, hogy egyszer majd ahhoz a férfiúhoz megyen' feleségül, aki lehozza néki a tündöklő karbunkulus követ...

* * *

Kalán fia Kozma elégedetten lépdelt lovával végig a satnya földúton, ami apja birtokát szelte ketté. Már elhagyta a kicsiny települést a Puturluk-patak mentén, s egyenesen a tág irtás felé tartott, ahol a nyájak legelésztek. Kísérő emberei nem voltak vele, egymaga szeretett volna lenni, fegyveresek nélkül. Apja intése ellenére minduntalan gyakran szokott így tenni, de leginkább akkor, amikor üzekedni kívánt egy-egy parasztlánnyal, vagy éppen az erejét fitogtatni a vele korabeli, vagy nála alacsonyabb parasztfjak felett.

meg, hogy az az ember az ő elveszett ikertestvére volt. Ezzel szemben az általam feldolgozott monda már tündérek lakta Kantavárról ejt szót, ill. történelmi vizsgálódások alapján feltételezhetjük, hogy Kantavár valamikor a tatárjárás idejében épülhetett fel, így szándékosan tettem bele ebbe a történetbe.

⁵ Lámpásvölgy korabeli megnevezése.

Egyszerű vadászruhát viselt, nem kívánta különösebben felvonni magára a település lakóinak figyelmét, de egyébként sem érdekelte a dolog, hiszen a derekát ékesítő kard mindenki számára egyértelművé tette, hogy nem ajánlatos az útjába állni. Íját a vállára vetette, tegezve a lova nyergére volt erősítve, mintha csak egyszerű vadászatra indulna. Csakhogy most nem erdei állatot kívánt elejteni...

A birkák enyhe bégetéssel figyeltek fel az érkezőre, de nem különösen érdekelte őket a dolog, legelésztek tovább egymaguk, csak néhány állat vonult kissé arrébb a horkantó ló közeledtétől. Ott, a terebélyes fa árnyékában pihegett Fróza, egy bojtárlegény mellett. Csak a nyáját őriző kutyák hangos ugatására figyeltek fel.

A daliás ifjú odaért hozzájuk, s a nyeregből nézett végig rajtuk. Arcán komor grimasz húzódott. Mint két felhergelt gímszarvas, úgy acsarkodott egymásra a két férfi – a leány csak győzte csitítani őket hasztalan. Szó szót követett, majd ököl öklöt, ütés pedig ütést, s Fróza érezte, hogy nem tud számukra parancsolni. A bojtárlegény egy jól célzott ütessel úgy állon találta Kozmát, hogy az csaknem hanyatt vágódott. Megszédült, orrából forró csapként eredt el orrának vére. Az ifjú kemény döntésre határozta el magát.

Fróza megpróbált középük állani, de az előtte álló ifjú elővonta kardját. A leány ijedten hátra ugrott, miközben mögüle előlépett a lángoló tekintetű bojtárlegény, ki egymaga fegyver híján önön szálkás testével állt merészen vérszemű kihívója elé. Amaz kimérten leste a bojtárfjú mozdulatait, majd egy óvatlan pillanatban karjával előre döfött. A bojtárfiú hátratántorodott, s fulladozva kapott levegő után, miközben tenyerét a torkára szorította. Kozma úrfi hangosan nevetett, a felkavaródó szellő messzi vihette hangját. Bojta torkán felsebződött a bőr, s apró vércsíkok jelentek meg rajta, de nem szúrta át a gigáját. Mindenesetre arra elég volt, hogy a bojtárlegény dühében rátámadjon Kozmára, aki egy élesen ijesztő csapást követően, a kard markolatával teljes erejéből arcon vágta ellenfelét, hogy az elterült a magas fűben.

– Megölted! – sikította Fróza a szája elé kapva tenyerét, s oda akart szaladni párjához, de Kozma kivont karddal állta el útját.

– Nem méltó hozzád – jelentette ki, s fenyegetően megemelte kardját a leányfelé. – Egy utolsó lehetőséget kapsz. Gyere hozzám, s megkímélem az életét. Csak eszméletét vesztette, fertályóra múlva magához tér, nem lesz semmi baja. Örök boldogságot és hatalmat adok a kezébe. Soha nem kell ínségben szenvedned, nem kell többet éhezned, s küzdened az életben maradásért. Ez az egy kérésem van, s életben fog maradni.

Fróza arcáról lassan eltűnt a düh és a kétségbeesés, helyét az enyhülés, a fájdalmas beleegyezés vette át. Reménykedve nézett fel ismét arra az emberre, aki nemrég megoltalmazta őt

attól a különös alaktól az erdőben. A férfi mögött a mecseki sziklahátokra épített hatalmas őrtorony meredt az ég felé, amelynek tetején ott csillogott a rejtelmes karbunkulus kő.

– Mielőtt hozzád mennék, lenne egy kérésem... – hozakodott elő a leány kívánságával. – Falumban úgy tartják, hogy csak akkor mehet férjhez egy hozzám hasonló leányzó az úrfihoz, ha a kérője lehozza az égbenyíló torony tetejéről a mágikus karbunkulus követ, ami éjjelente csillagként ragyog, nappal pedig napként tündököl odafent – mutatott ujjával a torony tetejére.

Kozma elfintorodott. Most először érezte úgy, hogy kiszalad a talaj a lába alól. Tétovának és tétlennek érezte magát, mintha zavarodott volna. Különösen rossz érzés kerítette hatalmába.

– Rendben, legyen. Elhozom neked... – mondta, majd felpattant a lovára, s sebesen elvágatott a torony irányába.

Fróza zokogva vette ölébe szeretője fejét, amin egy éles zúzódás éktelenkedett, pont ott, ahol az úrfi eltalálta őt. A leány könnyeit hullajtva simogatta, ápolta a sebes arcot. Zokogott, mert tudta, hogy tehetetlen, s el fogják szakítani szerelmétől. Aztán az apjára gondolt, s tudta, hogy minden elveszett számukra. Oda lett a becsület, a jövő, a biztonság, és vele együtt az élet is porrá vált számukra. Mikor a bojtárlegény felébredt, Fróza zokogva panaszkolt el neki a bánatát, hogy Kalán úr fia felfelé tart a toronyban, hogy lehozza neki a megígért karbunkulust. A legény tudta jól, hogy nem hagyhatja ezt a szégyent, s nyomban útjára indult, hogy megállítsa Kozmát a tervében.

Bojta szaladt, ahogyan csak bírt. Mágikus erő uralta tagjait, nem érezte úgy, hogy közben fáradna. A düh és a kétségbeesés hatalmas erővel látta el. Hatalmas szellő kerekedett, felette varjak köröztek, akik felett pedig sötéten gomolygó felhők kavargtak. Minden erejét összeszedve odament a végtelenül magas torony tövébe, s levette magáról talpas bocskorát, felkapaszkodott a torony falára, amelynek anyaga piros téglákból és közöttük feketének tetsző rögökből állt, amik alapos kapaszkodóul szolgáltak számára. A tornyot övező katonák szájtátva nézték a fiút, amint egyre magasabbra és magasabbra jut. Közben a hatalmas vihar egyre csak közeledett, kormos szél süvített végig a tájon, amely belekapott a bojtárlegény hajába és ruhájába is, s bőszen fodrokat vetett tőle. Amint elmúlt a szél, Bojta eltökélten tört felfelé a torony falán kapaszkodva. Ujjjaival görcsösen szorította a fal nehéz rögeit, miközben igyekezett tekintetét felfelé tartva a tető felé fordítani. Csak a cél lebegett a szeme előtt, csak amazt leste erőteljesen, mintegy közelebb vonva azt magához. Mihamarabb el szeretne volna érni, s keserű kínok és fájdalmak között mászott felfelé, mint kígyó a faágon.

A torony tetején találkoztak. Szemtől szemben álltak egymással, mint két tusakodás előtt álló felajzott vad. Ölni akartak, halva látni a másikat. Mindenáron. Eleredt az eső, s amint kezdetét vette a küzdelem haragos villámok világították be elkeseredett küzdelmüket, s szegélyezték egyszersmind a körülöttük lévő világot. Nem ismertek kegyelmet, dulakodásuk vad volt és végtelenül elkeseredett. Végül már úgy tűnt, hogy Kozma kerül ki győztesen a harcból, amikor kissé felemelkedve a földről

ököllel sújtott Bojta arcába, aki igyekezett a csapásokat teljes mértékben hárártani, majd hirtelen kitérve Kozma csapásai elől a torony tetején díszelgő karbunkulusra markolt. Hátulról érte az ütés, mire kiejtette kezei közül a követ. Amaz lassan gurulni kezdett a tető végét jelző szegély felé, egyenesen bele az óriási mélységbe. Kozma rémülettől csillogó szemmel inalt utána, hogy még idejében elkapja az értékes drágakövet, azonban megbotlott Bojta lábában, s egyensúlyát veszítve az örvénylő mélységbe zuhant.

Kozma kiáltása hosszan hallatszott, míg a földet érést követően meg nem szűnt. A karbunkulus követ soha senki nem látta többé – vélhetőleg apró darabokra törött a földre érkezéskor. Soha senki sem látta többet Frózá, senki sem tudta, hogy mi lett vele, noha sejtették a falu lakói, hogy Kalán úr haragját ő sem kerülhette el. A nagybirtokos úr ugyanis hatalmas bosszút állt fia gyilkosán, az egyszerű bojtárlegényen. Kaszákkal kibélelt börtönébe záratta, ahol éjszakákon keresztül kínozta, majd pedig brutális módon kivégeztette. Az ifjú rokonait, szüleit elkergette, míg Fróza édesapjára pedig katonáival rágyújtotta a házat – az öreg elevenen égett el a tűzben. Kalán uram sem húzta sokáig, egyetlen örököse halálát alig egy esztendővel élte túl, s birtokai, öröksége az enyészeté lettek. A hatalmas toronyóriást a helyi lakosok, majd később a török megszállók bontották le, akik aztán beépítették annak maradványait később a megerősített városfalba, illetve Szathmár püspök úr által emeltetett csodálatos nyaralóba, amelyet a muzulmánok derviskolostorként használtak.